

Plan om te komen tot een Sociale Supermarkt in de gemeente Leeuwarden:

Armoedebestrijding – Gezonde leefstijl - Toekomstperspectief

De aanleiding

In de gemeente Leeuwarden wonen ongeveer 11.000 gezinnen (cijfers 2021) die net op of net boven het sociaal minimum zitten. Door de sterk gestegen kosten in levensonderhoud, onder andere van energie en levensmiddelen, zijn zij slachtoffer van 'een stille ramp'. Bij deze cijfers zijn nog niet alle ouderen met alleen AOW meegeteld en ook niet ZZP'ers en andere werkenden die het hoofd niet of nauwelijks meer boven water kunnen houden. De afgelopen weken komen steeds meer verhalen in de media over ouders die gebruik moeten maken van steunorganisaties als Jeugdsportfonds en Stichting Leergeld. En dit zijn niet alleen mensen met een uitkering. Ook werkenden dreigen financieel 'door het ijs te zakken'.

Sociale Supermarkt dicht het gat tussen Voedselbank en reguliere supermarkten

Bij een sociale supermarkt kunnen mensen die (tijdelijk) niet genoeg inkomsten hebben om van rond te komen dagelijkse boodschappen doen tegen ongeveer 70% van de gemiddelde verkoopprijs.

De sociale supermarkt heeft ongeveer 450 verschillende producten in de winkel, waaronder dagelijks vers vlees, dagelijks vers brood, verschillende soorten groenten, fruit en zuivel, en een assortiment van alle gangbare producten uit de supermarkt. Zelfs voor een bosje bloemen kan men in de winkel terecht.

Een gedeelte van alle producten zijn zogenaamde aanbiederproducten en kennen een uitzonderlijk lage prijs.

Eigen regie

De sociale supermarkt is géén voedselbank en geeft géén producten gratis weg, behalve menstruatieartikelen, coronatesten en mondkapjes. Iedereen is zelf verantwoordelijk voor wat er wel of niet gekocht wordt, zo behouden de klanten eigen regie. De sociale supermarkt is te vergelijken met een normale supermarkt, er wordt alleen minder betaald dan in een andere winkel

Hoe komt het er in Leeuwarden uit te zien

De winkel wordt opgezet naar voorbeeld van Super Sociaal in Helmond (supersociaal.nl) voor een pilotperiode van minimaal 3 jaar.

De sociale supermarkt levert concreet **directe armoedebestrijding** en dus **bestaanszekerheid**. We **promoten gezonde voeding** door veel verse producten aan te bieden en hierbij samen te werken met lokale organisaties die moestuinen hebben zoals dorpstuinen en zorgboerderijen. Ook worden gratis

kookworkshops aangeboden en zijn er altijd gratis recepten beschikbaar. Allemaal gericht op **gezond eten met een smalle beurs**.

De supermarkt wordt gerund door een supermarktmanager en een assistent-filiaalleider. Er is altijd minimaal 1 van deze twee aanwezig in de supermarkt. Samen met de administratieve kracht(en) zijn zij de betaalde medewerkers. Verder zijn er vrijwilligers die allerlei werkzaamheden verrichten in de supermarkt. En een rijdende winkel bemensen. Dit kunnen mensen uit de doelgroep zijn, maar ook andere vrijwilligers.

In de winkel staat een stamtafel waar klanten een **gratis kop koffie of thee** kunnen krijgen en er staan 2 computers waar gebruik van gemaakt kan worden om zaken te regelen. Voor vrijwilligers is er altijd een gratis lunch en 1x per week een gratis warme maaltijd.

Uiteraard is privacy van groot belang en mogen mensen zichzelf en ook anoniem zijn in de supermarkt, maar we doen er alles aan om een veilige omgeving te creëren zodat mensen zich gezien voelen en het gevoel krijgen dat ze ertoe doen. We geven positieve aandacht zonder te oordelen en te veroordelen.

De doelgroep

Niet iedereen kan gebruik maken van de Sociale Supermarkt. Toegang is gebonden aan voorwaarden.

In de basis is deze bedoeld voor inwoners van de gemeente Leeuwarden die maximaal tot 120% van het sociaal minimum aan inkomen hebben. Zij kunnen bij de sociale supermarkt boodschappen doen en betalen gemiddeld slechts 60-70% van de normale supermarktprijs.

Mensen met leefgeld ver onder het minimum, bijvoorbeeld vanwege een schuldsaneringstraject, komen in aanmerking om gemiddeld maar 30% van de normale supermarktprijs te betalen.

Aantonen van het inkomen

- Gemeente Leeuwarden geeft aan iedereen die een uitkering heeft en binnen de doelgroep valt een inkomensverklaring af. Met deze verklaring krijgen mensen een persoonlijke pas.
- Voor mensen die vanwege schuldsanering of schulden ver onder het minimum moeten leven, wordt een aanvullende pas aangevraagd door de bewindvoerder of maatschappelijk werk. Zij kunnen met deze pas voor een vast/gelimiteerd bedrag boodschappen doen tegen 70% korting, dus naast de gewone pas. Deze aanvullende pas dient ieder half jaar opnieuw te worden aangevraagd.
- Iedereen die niet via de gemeente een inkomensverklaring krijgt maar wel binnen de doelgroep denkt te vallen kan langskomen voor een inkomensstoets. Er wordt gekeken naar wat er na aftrek van alle vaste lasten maandelijks overblijft. Er worden hiervoor de normbedragen van het Nibud gehanteerd. Valt men binnen de normbedragen, dan wordt de pas verstrekt.

Ouderen

'Ouderen worden keihard geraakt door de hoge inflatie. Een op de acht komt nauwelijks rond en een kwart van de senioren past nu al de uitgaven aan.' Dit blijkt uit het onderzoek van seniorenorganisatie KBO-PCOB in augustus '22.

Het aantal 65plussers in 2022 is in Leeuwarden 24.197.

Van de volwassenen tussen de 65-80 jaar leeft 2 tot 3 procent onder de armoedegrens. Bij 80-, maar vooral bij 90-plussers, neemt de **armoede** weer toe. 4 tot 6 procent van de **ouderen** tussen de 80-89 jaar leeft onder de armoedegrens. Van de 90-plussers is ruim een op de tien mensen (11 procent) arm. (Bron: longreads.cbs.nl).

Deze groep krijgt niet vanzelfsprekend een inkomensverklaring van de gemeente en ook niet iedereen is digitaal vaardig. We gaan bij de publiciteit rondom de oprichting van de sociale supermarkt extra aandacht besteden aan de groep ouderen, bijvoorbeeld via de thuiszorgmedewerkers, huisartsen, mantelzorgorganisaties, wijkcentra en bewonersorganisaties.

Winkelpas

Klanten van de sociale supermarkt krijgen een winkelpas op naam, kiezen geheel zelfstandig wat ze nodig hebben en rekenen af bij de kassa. De pas is een jaar geldig. Zonder winkelpas kan er niet betaald worden.

De aanvullende pas voor mensen die bijvoorbeeld in schuldsanering zitten, is een half jaar geldig.

Beide passen kunnen na de afloopdatum worden verlengd, mits de aanvrager nog binnen de doelgroep valt.

Openingstijden

De winkel is (in eerste instantie) open van maandag t/m zaterdag van 9.00 uur tot 18.00 uur. Iedereen is elke dag van harte welkom, maximaal twee keer per dag. Er kan dagelijks van ieder product ook maar 2 stuks gekocht worden. Mocht verruiming van de openingstijden noodzakelijk zijn, dan wordt dit aangepast.

Doel is dat iedereen binnen de doelgroep veilig boodschappen kan doen en hiervoor de tijd kan nemen.

Locatie

De Sociale Supermarkt komt idealiter ergens buiten of aan de rand van het centrum met een voorkeur voor de (noord)oostkant van de stad. Er is vaak schaamte bij de doelgroep, het is daarom niet wenselijk om midden in het centrum te zitten. Via verschillende kanalen wordt gezocht naar een geschikte plek. Er zijn helaas geen (deels leegstaande) gemeentelijke gebouwen beschikbaar. Wel kijken we naar mogelijkheden via Carex en naar aansluiting bij soortgelijke instellingen. Het huurbedrag dat we hebben opgenomen in de begroting is een richtbedrag. Bij een grote locatie waarbij we ook stalling hebben voor de rijdende winkel en voorraadopslag kunnen realiseren zal de huur hoger

zijn dan bij een kleinere winkel zonder deze extra ruimte. Die zal dan op een andere manier gerealiseerd moeten worden.

Dorpen & de rijdende Sociale Supermarkt

Er is een rijdende winkel (2^e hands SRV wagen) die de dorpen in de gemeente volgens een vast schema wekelijks bedient. De rijdende sociale supermarkt heeft ca. 250 producten. Houdbaar, vers en diepvries, alles is aan boord. De eenmalige aanschaf van een ingerichte tweedehands SRV-wagen bedraagt tussen de € 25.000,- en € 45.000,-. De kosten voor de aanschaf worden aangevraagd bij het Leeuwarder Ondernemers Fonds LOF en wijkpanels. Dit geldt ook voor de inrichting van de fysieke supermarkt.

Gezond Bewegen via Fitcoins

Door het gebruik van een spaarsysteem waarbij mensen punten sparen als ze wandelen (1000 stappen = 1 Fitcoin) **zetten we de klanten letterlijk in beweging.**

Gespaarde punten kunnen worden ingeleverd voor gratis boodschappen, uitjes of cadeaus.

Meedoen is gratis en gaat via de *It's My Life app* die gekoppeld wordt aan de digitale stappenteller op de telefoon. De Fitcoins worden bewaard in de app en via de eigen startpagina van de Leeuwarder Sociale Supermarkt in deze app kunnen de Fitcoins worden ingewisseld. Bijvoorbeeld 12 Fitcoins is een gratis komkommer. Uitjes zijn bijvoorbeeld zwembadkaartjes, bioscoop- of schouwburgkaartjes of entreekaarten voor Aqua Zoo.

4

Zorgverzekeraar De Friesland heeft met de toezegging van een financiële bijdrage van € 60.000,- als voorwaarde gesteld dat we een samenwerking verkennen met hun product Samen Fitter.

Jongeren/kinderen

We gaan ervan uit dat er in de bovengenoemde 11.000 gezinnen gemiddeld 2 kinderen per gezin leven. Dat zijn dus 22.000 kinderen die alles behalve een zorgeloze jeugd hebben.

Kinderen en jongeren uit (langdurig) arme gezinnen zijn op veel terreinen vaak slechter af dan kinderen uit meer welvarende gezinnen. Er is minder geld voor nieuwe kleren, iedere dag een warme maaltijd, internet, uitstapjes of vakantie. Ook een lidmaatschap van een vereniging, het vieren van een verjaardag of het meedoen aan schoolexcursies is niet vanzelfsprekend. Daardoor is het risico op sociale uitsluiting groter. Hoe langer een gezin geldgebrek heeft, des te groter is de kans op nadelige gevolgen voor het welbevinden van kinderen. Deze kinderen voelen zich vaker angstig, afhankelijk en ongelukkig. Dit kan fysieke of psychische klachten tot gevolg hebben zoals hoofdpijn, buikpijn of vermoeidheid. (Bron : nji.nl).

Zakgeldproject

In gezinnen waar geld ontbreekt is zakgeld geen vanzelfsprekendheid. Terwijl het voor kinderen wel belangrijk is om praktisch te leren met geld om te gaan. Kinderen van pashouders van de sociale supermarkt kunnen, als ze tussen 12-14 jaar zijn, meedoen aan het zakgeldproject. Ze doen dan kleine klusjes waar ze zakgeld mee kunnen verdienen. Bijvoorbeeld het schoonhouden van het terrein rondom de supermarkt, vakkenvullen, helpen boodschappen inpakken en eventueel bezorgen en folders verspreiden. Allemaal onder volwassen begeleiding. Tijdens het zakgeldproject worden kennis en vaardigheden aangeleerd waarmee financieel risicogedrag wordt tegengegaan.

Bereik

We gaan uit van het voorbeeld van Super Sociaal in Helmond. Deze gemeente heeft ca. 94.000 inwoners en inmiddels ruim 1500 pashouders. We verwachten in Leeuwarden minimaal 2000 pashouders. Hierbij maken gemiddeld 3,5 persoon per pasje gebruik van de supermarkt. Dat betekent een direct bereik van 7000 personen.

Hoe bereiken we de doelgroep

- Iedereen die een uitkering heeft bij de gemeente Leeuwarden ontvangt een inkomensverklaring. Door het tonen van deze verklaring krijgen ze een winkelpas.
- Verder, en vooral ook om andere mensen uit de doelgroep te bereiken, gaan we volop inzetten op publiciteit via sociale media en reguliere media zoals Leeuwarder Courant, Friesch Dagblad, Omrop Fryslân en alle gratis huis-aan-huisbladen. En er worden folders gemaakt en verspreid onder o.a. huisartsen, thuiszorgmedewerkers, mantelzorgorganisaties, bibliotheken, wijkcentra en wijkbewonersbedrijven, gebiedsteams en alle hulporganisaties die onderdeel zijn van de sociale kaart.

5

Toekomstperspectief & systeemdoorbraak

Naast de directe armoedebestrijding en bieden van bestaanszekerheid gaan we ook bezig met perspectief voor de korte en lange termijn. Gemotiveerde klanten van de sociale supermarkt kunnen aan de slag met coaches van Startwerkplaats Friesland. Deze stichting is opgericht om ervoor te zorgen dat iedereen die wil werken ook kan werken. Startwerkplaats coacht, ondersteunt en begeleidt mensen bij alle zaken die tot nu toe een belemmering vormen om zelfstandig een inkomen te verdienen. Het gaat hierbij vaak om zaken die veel stress opleveren zoals geldzorgen, armoede, ruzies en (gebrek aan) eigenwaarde. De aanpak is uniek en aanvullend op het bestaande aanbod. De coaching start nl. al ruim voordat de deelnemer aan het werk gaat en loopt door ruim nadat de deelnemer aan het werk is gegaan. Alles is erop gericht om duurzaam succes en systeemdoorbraak te krijgen. Startwerkplaats Friesland werkt samen **met** de deelnemer, die zelf de regie houdt. De unieke aanpak van Startwerkplaats Friesland is omarmd door vier grote landelijke fondsen: Vriendenloterij, Rabo Foundation, Instituut GAK en het Oranjefonds.

Voor meer informatie over Stichting Startwerkplaats Friesland en haar werkwijze verwijzen we u graag naar startwerkplaats.nl.

Initiatief en rechtsvorm

Het initiatief voor de sociale supermarkt is van Koos Pot die het heeft besproken met Jan Feenstra van projectbureau Leeuwarden-Oost. Zij merken in de dagelijkse praktijk van hun werk, Koos bij Startwerkplaats Friesland en Weekendschool Súdwest-Fryslân en Jan als programma coördinator Werk & Bewonersinitiatieven, dat het voor veel mensen steeds lastiger wordt om het hoofd boven water te houden.

Zodra duidelijk is dat de sociale supermarkt voldoende financiering kan krijgen wordt er een zelfstandige stichting opgericht met een onafhankelijk bestuur.

Uit het netwerk van Koos Pot en Jan Feenstra is al een behoorlijk aantal vrijwilligers aangemeld die de handen uit de mouwen wil steken om de sociale supermarkt snel te realiseren.

Rol van de gemeente Leeuwarden

De Sociale Supermarkt is nu als burgerinitiatief opgepakt door de fracties van GroenLinks en PvdA.

De Sociale Supermarkt is ook opgenomen in de projectplannen van Leeuwarden-Oost voor 2024 en 2025. Wij vinden echter dat we niet meer kunnen wachten tot 2024 rond deze tijd. Het is nu gewoon heel erg nodig. Het water staat veel mensen tot aan de lippen. De groep Leeuwarders die het moeilijk hebben groeit iedere dag.

Dat is de reden waarom we in september 2022 zijn gestart met fondsenwerving en het verwerven van steun binnen de gemeente zodat de mensen die het nu nodig hebben op zeer korte termijn gebruik kunnen maken van de sociale supermarkt in Leeuwarden.

Pilot als blauwdruk

De sociale supermarkt start nieuw in Leeuwarden. We volgen hierbij het voorbeeld van Super Sociaal in Helmond. Zij zijn al ruim 10 jaar actief en willen graag meedenken en adviseren en hun *good practice* delen. In Leeuwarden is het dus een nieuw initiatief maar we hebben de supermarkt in Helmond als informatievangnet. Met 'het Friese sausje' ontstaat er een blauwdruk die uitgerold kan worden naar de rest van Friesland.

Samenwerking

Super Sociaal in Helmond koopt artikelen in bij groothandel Colruyt in België. Hier kunnen we meeliften. We willen echter liever samenwerken met lokale of regionale ondernemers. We zijn momenteel een mogelijke inkooprelatie aan het onderzoeken.

Verder gaan we samenwerken met lokale en regionale partijen zoals zorgboerderijen en dorpstuinen voor de inkoop van groente en fruit. Ook zoeken we de verbindingen met andere lokale partijen die strijden tegen armoede zoals de Voedselbank en Buurvrouw & Buurvrouw, schuldhulpverlening, Humanitas enz. Ons doel is om zoveel mogelijk initiatieven met elkaar te verbinden en samen te werken met alle organisaties die onderdeel uitmaken van de sociale kaart Armoede.

Voor de gratis kookworkshops gaan we de samenwerking aan met wijkcentra, mfc's en basisscholen om gebruik te maken van hun keuken zodat deelnemers in hun eigen wijk mee kunnen doen aan de workshops.

Wat hebben we bereikt na 3 jaar:

- Gemiddeld 2000 pashouders per jaar (ca. 7000 personen) hebben gebruikt gemaakt van de Sociale Supermarkt en hebben meer 'lucht' gekregen in hun bestedingsbudget voor de dagelijkse boodschappen. Dit levert substantiële vermindering van stress op;
- Minimaal 50 klanten hebben een betaalde baan en zijn niet meer (volledig) afhankelijk van een uitkering;
- Minimaal 1000 pashouders per jaar (en hopelijk ook hun gezinsleden) hebben meegedaan aan het Fitcoinsprogramma en bewegen substantieel meer dan voorheen;
- 200 kinderen van pashouders hebben meegedaan aan het Zakgeldproject;
- Minimaal 4000 personen die gebruik maken van de Sociale Supermarkt geven aan dat hun welzijn en welbevinden erop vooruit is gegaan. Deze impact wordt in kaart gebracht door een Impact Manager (op vrijwillige basis) en via een Impact Rapport openbaar gemaakt.

7

Nog wat cijfers

- Vaste kosten per jaar ca. € 290.000, -. Deze kosten zijn voor: 2,2 fte vast personeel (supermarktmanager, assistent en administratief personeel), ca. 20-25 vrijwilligers, huur, energie, verzekeringen, brandstof e.d.
- De wekelijkse omzet wordt weer geïnvesteerd in inkoop. Hierop kan een kleine marge worden behaald.
- Opstartkosten voor 1 vestiging bedragen éénmalig ongeveer € 50.000, -, voor aanschaf kassasysteem, inrichting en winkelinventaris, koel-/vrieselementen, stellingkasten, inrichten magazijn, voorfinanciering 1e voorraad etc.
- Aanschaf rijdende winkel (er zijn 2e hands SRV-wagens voorradig) bedraagt tussen de € 25.000, - en € 45.000, -.

- De aanschaf van een SRV-wagen en de eenmalige kosten voor de inrichting wordt bij LOF, het Leeuwarder Ondernemersfonds, de wijkpanels en de plaatselijke serviceclubs aangevraagd.
- Uitgaande van 2000 pashouders (x 3,5 persoon per pashouder) = 7000 direct belanghebbenden per jaar.
Kostprijs per gebruiker: € 290.000,- : 7000 = € 41,43,- euro per jaar.
Kostprijs gemeente bij gevraagde € 400.000,- voor projectperiode van 3 jaar = € 400.000,- : 21.000 = € 19,- per persoon
- Start supermarkt zo spoedig mogelijk, richtdatum opening **februari/maart 2023**. Het is nu gewoon heel erg nodig!
- Project Leeuwarden-Oost heeft voor 2024 en 2025 voor iedere jaar € 200.000, - opgenomen in projectplan.
- Stichting De Friesland heeft op 15 december 2023 de gevraagde bijdrage van € 60.000, - toegezegd.
- Lokaal fonds heeft voor een periode van 3 jaar een garantstelling afgegeven voor € 80.000, - per jaar.

Tot slot, de kip & het ei...

De Sociale Supermarkt is een nieuw initiatief in Leeuwarden. We kunnen echter uitgaan van de ervaringen van SuperSociaal in Helmond, die dit jaar uitgaat van een totaal kostenplaatje van ca. € 260.000, -.

8

De begroting van € 290.000, - per jaar is, zoals het woord al zegt, een prognose. De definitieve kosten voor huur en energiekosten bijvoorbeeld zijn erg afhankelijk van de locatie. En als de samenwerking met een lokale supermarkt(keten) doorgaat kan dat wellicht positieve consequenties opleveren in een deel van de salariskosten.

Wat we nu nodig hebben van de gemeente Leeuwarden, net als bij het lokale fonds, is een garantstelling voor € 400.000, - voor de gehele projectperiode. Het totale bedrag hoeft niet direct in zijn geheel te worden uitgekeerd. Met de garantstelling kunnen we andere partijen overtuigen om mee te doen.

En, mocht uiteindelijk blijken dat de totale kosten veel lager uitgevallen zijn dan begroot, dan zullen we bij alle financiers minder geld hoeven op te nemen.